

állam gondjaira bízva tervezhetik jövőjüket. Ennélfogva a különféle narratívákban a rendszerváltás körüli bizonytalanságok, az 1991-es puccskísérlet és az azt övező zavargások, a Gorbacsov előidézte és Jelcin által több-kevesebb sikerrel végigvitt tranzitkorszak töréspontokként jelölődnek meg, és sokan belőlük származtatják az egyéni hanyatlástörténeteket. Az egyéneken eluralkodó agónia a jövőtervezés helyett a semmi felé mutat: „Mára már kevés könnyem maradt. Én magam is csodálkozom, mennyire nem érdekel semmi. Se a halál, se az élet. Se a rossz emberek, se a jók. Köpök rá... Ha nem vagy kedves a sorsnak, nincs mit tenned. Ami meg van írva, azt nem kerülöd el...” (500)

Talán nem vállalok nagy kockázatot azzal, ha az egymással feleselő, egymásra rétegződő elbeszélések talán legsarkalatosabb és legizgalmasabb pontjának a bűn és a bűnhődés kérdéskörét, azok „elhordóinak”, azaz hóhérnak és áldozatnak a korrelációját tartom. A kötetben végighúzódik ez a probléma, és meglátásom szerint Alekszijevis is csak bajlódik azzal, hogy lezárhassa a szétszalazhatatlanul összetett kérdéskört: „Azt hiszitek, az egészet a félelem tartja fenn? A karhatalom és a gumibot? A hóhér és az áldozat néha szövetséget kötnek. Ez még a kommunista időkből maradt ránk. Van egy hallgatóságos megállapodás. Egy szerződés. Egy nagy mutyi. Az emberek mind tudnak róla, de hallgatnak. [...] Az egyik ver, a másik hazugságot ír az újságban, a harmadik a letartóztatásokat intézi, ítéleteket hoz. A sztálini gépezet beindításához nem is kell sok” (570–571).

Szvetlana Alekszijevis kötetének megjelenését, a benne elhangzottakért vállalt felelősségét, szerzői magatartását és bátorságát csak és kizárólag üdvözölni lehet, ugyanakkor ez a szövegtest a megkomponált, szuggesztíven összefésült monológok és párbeszédok ellenére sem igazán értékelhető szépirodalmi produktumként. Egy még lezáratlan posztkommunista korszak fontos és hiteles krónikása lép itt színre a felfokozott nemzetközi-aktuálpolitikai helyzetben. S egyre inkább úgy tűnik, nem szabad megleggedni a demokrácia erényei és következtességei iránti józan igény parlamenti keretek közé szorított, felülről jövő irányításával, arról a hétköznapi, emberarcú világot is folyton kérdeznünk kell, emlékeztetnünk és emlékeznünk arra, mit akarunk elkerülni, mit megvalósítani a civilizált társadalmi tér keretein belül. Az *Elhordott múltjaink* ebbe a diskurzusbba épül, a poszttotalitárius társadalmaknak görbe tükröt nyújtva, a „megalázottak és megszorítottak” sorsközösségébe tekintve.

Petru Cimpoeșu

Simion, a panelszent

Fordította Szócs Imre

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2015

Demény Péter

LIFTES SIMEON

Amikor először – és természetesen románul – olvastam Petru Cimpoeșu regényét, a *Simion liftnicult*, valósággal rajongtam érte. Olyan jellegű áradó fantáziát, az alakoknak azt a televényét találtam benne, mint Ștefan Bănuțescu *A milliomos könyve*ben (magyarul 2011-ben jelent meg a csíkszeredai Bookart Kiadónál), csak nem annyira képzeletbeli környezetben. *A milliomos könyve* Metropolisban játszódik, egy fiktív kisvárosban, alakjai között a Vörös Kancát éppúgy megtaláljuk, mint azt a betyárt, aki a Duna egyik szigetének mocsarában él, teknőcökre lépegetve közlekedik, és egyedül ő tudja az „útvonalat” – a *Simion, a panelszent* színhelye azonban a nagyon is valóságos Bákó nevű kisváros, Románia keleti részén, a Moldva nevű egykori fejedelemségben; a kisváros a csángók révén lehet ismerős a magyar olvasó számára.

De hát mi is az, hogy fiktív, mi is az, hogy valóságos? Egy várost a történetei tesznek várossá, melyek persze épületekhez, terekhez, utcákhoz, negyedekhez, templomokhoz, várfalakhoz, udvarokhoz, és ebben az esetben elsősorban: tömbházakhoz kötődnek. Vagy panelházakhoz, ahogy vesszük. Mert ez ugyan nagyon érthető egy magyarországi olvasó számára, mi azonban, Románia lakói, *blokkok*ban nevelkedtünk, és ez, mint a nyelv minden eleme, hozzátartozik az igazságunkhoz. A mai napig irritál a „gimnázium” szó, hiszen én líceumba jártam, és

ezen semmiféle nyelvművelés nem változtathat. Nem beszélve arról, hogy vajon mennyivel „magyarabb” a „panel” a „blokk”-nál.

Egy fontos különbség viszont mégiscsak van a fikció és a valóság között, mégpedig az, hogy az utóbbi több okkal formál jogot arra, hogy valóságnak nézzék, annak fogadják el. A mondat paradoxonnak tűnik, de gondoljunk csak bele, milyen viták dúlnak olykor afölött, Bethlen Gábor tette-e emezt vagy amazt, vagy éppen nem tette. Másrészt el kell töprengenünk azon is, hogy Románia valamiképpen valóságos és fiktív egyszerre: aki járt már Romániában, a Radnai-havasokban, az mintha jobban értené a *Sinistra körzetet*, bár meggyőződés, hogy mindez csak amolyan mandarinisztikus illegés, hiszen Bodor nyelvi jelei annyira erősek, hogy nincs szükségük ilyen dokumentumdömpingre. Harmadrészt pedig: ugyan mennyire valóságos a magyarországi olvasók zömének Bákó?

De sajnos (mármint az ő szempontjukból sajnos) léteznek, és igényt tart arra, hogy ilyenként fogadják el. Kikereshető a térképen, és megélhető annak, aki meg akarja élni. Aki nem, az tegyen úgy, mintha regényt olvasna, és adja át magát neki. Hiszen regényt olvas.

Milyen ez a könyv? E. M. Forster mondja *A regény aspektusaiban*, hogy az angol regények kényelmesen elférnek a *Háború és béke* vagy *A Karamazov testvérek* boltívei alatt. Ez különben meglehetősen vitatható állítás, hiszen ugyan miért lenne például Dickens világa szűk? Bár az igaz, hogy felfelé mintha tényleg szűkebb lenne: az Istenhez való viszony merő konvenció. Ugyanilyen szűk felfelé a *Simion, a panel-szent* is.

Szűk, de nagyon színes. Isten halott, de nagyon jókat lehet vele beszélgetni, és nagyon jó helyzeteket lehet teremteni, ha rá hivatkozunk. „Simion, a földszinten lakó idős suszter fogja magát és bezárkózik a lift fülkéjébe, ahol angyalokkal diskurál, példabeszédekkel traktálja lakótársait, talán kisebb-nagyobb csodákat is tesz” – írja a fülszövegben a fordító.

Képzeljünk el egy olyan társadalmat, amelyben a beszéd a kommunikáció mindent elárasztó eszköze. Nem pragmatikus, hanem kapcsolatteremtő, problémamegoldó, viszonyuló, pletykáló, amolyan mindenre jó eszköze. Egy olyan világot, ahol Toma úrnak eladnak egy kávéfőzőt és egy bajusznyíró, amely semmire se jó, és ő, amikor rájön, hogy becsapták, lemegy Eftimie úrhoz, hogy megbeszélje a veszteséget. Eftimie úr viszont szintén megvásárolta a csinos ifjú hölgy árulta semmiket, tehát tényleg van miről beszélni, még ha zavarja is őket,

hogy mindkettőjüket becsapták, és egyikük sem akarja elismerni, hogy tényleg. Egy olyan világot, ahol az igazgató rányit a biológiatanára és tanítványára, és rémülten látja, hogy egymás vállán zokognak. Ahol az asszony a liftaknába dobott papírgalacsinnal és különféle metaforikus kifejezésekkel közli, hol találkozik a szeretőjével, a férfi meg a golyóstollával kikaparja a galacsint a liftaknából, és elsiet a találkozóra.

A találékonyság nyomora – így lehetne jellemezni ezt a világot. És a kedélyé. Az emberek nem fogcsikorgatva szegények, egészen jól tűrik az anyagi hiányt. Annál, hogy nekik legyen a legdrágább kocsi, fontosabb számukra, hogy legyen kivel beszélgetniük. A beszélgetés egyébként nem jó szó, inkább a *beszélés* a megfelelő. Nem várnak választ, nem érdeklőnek őket, nem az érdeklő őket igazán. Hanem az, hogy ne beszéljenek egyedül. Simion azért válhat panelszentté, mert mintha mindenkihez beszélne, és szép példabeszédeivel azt a látszatot tudja kelteni, mintha mindenkin segítené. *A nagy zsidóvásár* – ez a címe Mircea Iorgulescu a nagy román drámaíró, Ion Luca Caragiale világról írt esszéjének. A Cimpoesu-regény is egy nagy zsidóvásár.

A görög dráma a téren játszódott. Kundera szerint a regény az árnyalás, az irónia, a sokértelműség, a megfajthatatlanság, az ítélkezés-nélküliség műfaja. Olykor az az érzésem, a regény a tömbházakban játszódik. Túl sok az ember, semhogy éles konfliktusok lehessenek, melyek aztán erkölcsi halálokban végződnek. Túl sok ahhoz is, hogy könnyen meghatározható érzelmeket lássunk. A szerelem szavak és természetesen testek révén realizálódik. De nem olyan szavak révén, mint a *Romeo és Júlia* szavai (említettem már, hogy a szavaknak nincsen súlya); *szituatív*, helyzetteremtő és -jellemző szavak által. A szerelmesnek úgy kell beszélnie, ahogy a szerelmestől elvárják, hogy beszéljen. „[...] amikor öleltél és azt súgtad a fülembe: »Csak a te lélegzetedet akarom lélegezni, csak a te járásodat akarom járni, azt akarom, hogy benned legyek, és te bennem légy«” – idézi a naiv Lenuța a tanár szavait (179), melyek *abban a helyzetben* igazak, még inkább *szükségesek* voltak. Az a helyzet azonban elmúlt, semmivé lett, és amikor a lány teherbe esik, a biológiatanár Kanttal érvel. A szituációkból nem következik semmi, bár persze a testnek nem lehet parancsolni. Simion, a panelszent nem szigorú próféta: példabeszédei annak a tömbházlakónak a példabeszédei, akiből lett. „Nos, kedveseim, itt felmerül egy sor probléma. Mert hát látjátok, a demokrácia egészen más, mint amit várnál tőle, és egyéb hiányosságai is vannak. Ha azt hiszitek, hogy Jézus Krisztus megválasztása Románia elnökévé egyszerű formáság lesz, engedjétek

meg, hogy kijelentsem: egyáltalán nem konyítotok a politikához. A politikának saját játékszabályai vannak, amiket botorság lenne alábecsülni. Először is ne tévesszük szem elől, hogy Jézus nem lesz egyedüli jelölt, hiszen minden párt saját jelöltet fog állítani, hogy az ilyenkor felbukkanó számtalan független jelölről ne is beszéljünk” (270–271). Úgy beszél, mint egy szereplő Caragiale vígjátékaiból, mint Parti Nagy szónokai a *Hősöm terétől* a *Magyar meséig* (nem véletlen, hogy Parti Nagy készítette a legjobb Caragiale-fordítást, a *Karnebált*). Nem demagóg: őszintén hisz abban, amit mond, mert nincsenek meg az intellektuális eszközei ahhoz, hogy ne higgyen. Simion végül eltűnik, a lakók élete pedig folyik úgy, ahogy ezelőtt is, és ahogy ezután is fog még sokáig.

Szöcs Imre a lehető és elképzelhető legalaposabb munkát végezte. Nem lehetett egyszerű, már a cím miatt sem. „Simion liftnicul” azt jelenti, „Simeon, a liftlakó”, vagy még inkább „Liftes Simeon”. A román cím nem minősít, illetve csak a melléknév által, mely viszont utalás Ozlopos Simeonra. A magyar fordítás a név megváltoztatásával az alcímbe („regény angyalokkal és moldvaiakkal”) szereplő moldvaiakhoz közelíti a szentet, akit a „panel” előtaggal is lefelé szállít. Az biztos, hogy a románban a Simion teljesen bevett keresztnév, a magyarban a Simeon nem az. A Simon igen, az azonban nem hangzik idegenül.

Azért szálazom annyit, mert ez a fordító munkája: szinte minden sorban megküzdeni valamivel, ami idegen, és jó lenne, ha nem az lenne, ha ellenben teljesen magyar, akkor minek kellene lefordítani? A regény szövegében, mint az idézetekből is látszik, nem érződik a gyötrellem. Folyamatosan, könnyen olvasható magyar szöveg ez, éppúgy közel áll a beszélt nyelvhez, mint az eredeti. Azon gondolkodtam még, hogy jó lett volna egy elő- vagy utószó, vagy legalább jegyzetek: ha a kontextus legtöbbször segít is, nem hiszem, hogy mindenki számára világos például az, mi a hasonlóság Emil Constantinescu és Al. Ioan Cuza között, és kik ezek.

Azt javaslom, az olvasót ne csapja be a közelség látszata. Románia itt van a szomszédban, meg kell értenünk! Gondoljon arra, ugyan mit érthetünk a *Száz év magányból*, ha így közelítünk hozzá? Ugyan mit tudunk Kolumbiáról? De nem az a lényeg, hogy mit tudunk Kolumbiáról. Egy regény nem útikalauz.

Tan Twan Eng

Esőcsináló

Fordította Hegedűs Péter

Tarandus Kiadó
Győr, 2015

Biró Dániel

IDENTITÁSKERESÉS, KERESÉS – ÚJRATERVEZÉS...

Tan Twan Eng első regénye egy történelmi kontextusba ágyazott sorsdráma. A II. világháborút közvetlenül megelőző években járunk, amikor a japánok előkészítik a délkelet-ázsiai inváziót. Ennek apropóján találkozhat a regény két főszereplője, a japán diplomata Endó Hajató és a félig kínai, félig brit kamaszfű, Philip Hutton. Míg Endó szan titkos küldetést teljesít Malajziában (feltérképezi a helyszínt és stratégiát készít a közeledő japán megszálláshoz), Philip átlagos hétköznapi éli itt mint tősgyökeres pinangi fiatal, akinek brit édesapja még születése előtt telepítette ide cégét, a Hutton & Sonst.

A regény abszolút fókuszába Philip identitáskeresése kerül. Két, mondhatni ellentétes kultúra szülöttként önmagával és közvetlen környezetével is állandó ellentétben áll. Pedig édesapja és féltestvérei természetesen a család teljes értékű tagjaként kezelik, sőt a család (főként az édesapa) épp hogy kezd az évek múlásával „elmalajjosodni”. Inkább azt mondhatnánk, hogy a kamaszkori énkeresést Philip esetében kettős származása bonyolítja, s mintha ő maga érezné kényszerítve magát, hogy hitet tegyen az egyik oldal mellett, amire senki nem kényszeríti, és ami nem is sikerül.

Philip ebben az érzelmileg intenzív időszakban találkozik Endóval, aki édesapjától bérel egy kis birtokot, egy szigetet. Első találkozásukra